

לְיָגִית שְׁנוּתִים בַּה שִׁכַּר תִּקְצִין, שְׁלֹא תִיגַע בְּגִיגִית קוֹדֵם נְטִילָה, וְתוֹזֵק אֶת הַשּׁוֹתִים מִן הַשִּׁכַּר.

מִבֹּאֶרֶת הַבְּרִייתָא: יָד הַנוֹגַעַת בְּעֵין קוֹדֵם נְטִילָה מִסָּמָא אֶת הָעֵין, יָד הַנוֹגַעַת בְּאָזָן קוֹדֵם נְטִילָה מִחֻרְשָׁתָּה, יָד הַנוֹגַעַת בִּפֶּה אוֹ בְּחוֹטֶם קוֹדֵם נְטִילָה מִעֵלָּה פּוֹלְפִים – רִיחַ בִּפֶּה וּבְחוֹטֶם.

תֵּנִיא, רַבִּי יִתָּן אוֹמֵר, בֵּת חוֹרִין הִיא זֹה, הָרוּחַ הָרַעָה הַשּׁוֹרָה עַל הַיָּדִים קוֹדֵם הַנְטִילָה, וּמִקְפָּדָתָּה בְּנִטְלָתָהּ עַד שֶׁיִּדְחֹץ יָדָיו יִפֶּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הוּא – כְּחוֹל שְׁנוּתִים בְּעֵין, אִם נוֹתֵנוּ בְּעֵינֵינוּ, מַעֲבִיר בֵּת מִלֵּךְ – מַעֲבִיר אֶת הָרוּחַ הָרַעָה הַזֶּה אִם הִיכָה לְעֵינֵינוּ כְּשֶׁנִּגַּע בָּהֶם קוֹדֵם נְטִילָה, וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמִרְבָּה שִׁיעוֹר בְּעַפְעָפִים. תֵּנִיא נָמִי חָכִי כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הוּא מַעֲבִיר בֵּת מִלֵּךְ, וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמִרְבָּה שִׁיעוֹר בְּעַפְעָפִים.

וְאֲמַר מִר עוֹקְבָא אֲמַר שְׁמוּאֵל, עֲלִין – מִיָּן עֲשׂוּ אֵין בָּהֶם בִּאכִילָתָם מִשּׁוֹם רְפוּאָה, שְׁאִינֶם מוֹעִילִים לְהֵאִיר אֶת הָעֵינִים. אֲמַר רַב יוֹסֵף, בּוֹסְבֵּרְתָּהּ – כּוֹסֶבֶר (כּוֹסֶבֶר) אֵין בָּהּ מִשּׁוֹם רְפוּאָה. אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, בְּשִׁתּוֹ אֵין בָּהֶן מִשּׁוֹם רְפוּאָה. אֲמַר רַב יוֹסֵף, אִכִּילָת בּוֹסְבֵּרְתָּהּ, אֲפִילוּ לְדִידִי – לֵי, שְׁאִנִּי סוּמָא, קָשָׁה לִי מוֹזֵק לִי לִכְאֹב הָעֵין. אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, רַבִּי יוֹחָנָן אֲפִילוּ לְדִידִי, שְׁאִנִּי סוּמָא, מַעֲלִי – טוֹב לִי לְעֵין. וְאֲמַר מִר עוֹקְבָא אֲמַר שְׁמוּאֵל, כָּל מִינֵי בְּשׁוֹת שָׂרוּ – מוֹתֵר לְאוֹכְלֵם בִּשְׁבֹּתָהּ, כִּיּוֹן שְׁלֹא מוֹכַח שְׁאוּכֵל אוֹתָם לְרְפוּאָה, לְכָר – חוּץ מִפְּרִיזָא – וּמִן כְּשׁוֹת שְׁאוּכֵל לְאוֹכְלוֹ בִּשְׁבֹּתָהּ, מִשּׁוֹם שְׁאוּכֵלִים מִיָּן זֶה רַק לְרְפוּאָה, וּמוֹכַח הַדְּבַר שְׁאוּכֵל לְרְפוּאָה.

אֲמַר רַב הִסְדָּא, שְׁרִיקָא מוּיָא שָׂרִי – מוֹתֵר לְמַשּׁוּחַ בִּשְׁבֹּתָהּ שֶׁמֶן וּבִיצִים עַל הַצֵּלִי כִּשְׁהוּא חֵם וְאִינוּ נִרְאָה כְּמַתְקֵן. פִּיעֵפִיעֵי בִיעֵי – לְטוֹרֵף בִּיצִים בְּקַעְרָה, אִסּוּר, כִּיּוֹן שֶׁנִּרְאָה כְּמִי שְׂרוּצָה לִיתֵּן בְּקִדְרָה עַל הָאֵשׁ לְבַשְׁלָן. דְּבִיתָהּ דְּזַעֲרִי עֲבָדָא לִיה – אִשְׁתּוּ שֶׁל זַעֲרִי מִשְׁחָה שֶׁמֶן וּבִיצִים עַל הַצֵּלִי בִּשְׁבֹּתָהּ לְחֵיטֵי כָּר אֲשִׁי, וְלֹא אֲכָל, לְפִי סֹסֶר שְׁאוּכֵל לְעִשּׂוֹת כֵּן בִּשְׁבֹּתָהּ, אֲמַרָה לִיה, לְרַבָּה זַעֲרִי, עֲבָדִי לִיה – עֲשִׂיתָ לוֹ כֵּן וְאֲכָל, וְאֵת לֹא אֲכָלָתָ.

הַגְּמָרָא מִבֹּאֶרֶת דִּין בְּעֵינֵי רְפוּאָה בִּשְׁבֹּתָהּ: וְאֲמַר מִר עוֹקְבָא, מִי בִּשְׁמֵן וּבִיצִים, הוּא לְמַעֲמִיָּה – לְשִׁטְתּוֹ שְׁמוֹתָהּ לְעִשּׂוֹת כֵּן בִּשְׁבֹּתָהּ, דְּאֲמַר זַעֲרִי, נִתֵּן אֲדָם יָיִן צִלּוֹל וְיָמִים צִלּוֹלִין הָרְאוּיִים לְשִׁתָּהּ, לְתוֹךְ הַמְשָׁמְרָתָהּ – מִסְּנַגְתָּה שְׁמִסְנָגִים בַּה יָיִן מִן הַשְּׁמֵרִים כְּדִי שִׁיחִי צִלּוֹלִים יוֹתֵר בְּשִׁבְתָּהּ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם בּוֹרֵר, אֲלֵמָא – מוֹכַח שְׁזַעֲרִי סוֹבֵר, שֶׁכִּיּוֹן דְּמִשְׁתַּתִּי חָכִי – שְׁחָם רְאוּיִים כָּךְ לְשִׁתָּהּ בְּלֹא הִסְתִּין, לֹא מִדִּי קָעָבִיד – לֹא נִחְשָׁב שְׁעוֹשָׁה אִסּוּר בּוֹרֵר, הָכָא נָמִי – גַּם כֹּאֵן בֵּינָן דְּמִיִּתְכִּיל חָכִי – שְׂרָאוּ הַצֵּלִי לְאִכִּילָה בְּלֹא מִשִּׁחִית הַשֶּׁמֶן וְהַבִּיצִים, לֹא מִדִּי קָעָבִיד – לֹא נִחְשָׁב שְׁעוֹשָׁה אִסּוּר, שְׁאִינוּ נִרְאָה כְּמַתְקֵן.

הַגְּמָרָא מִבִּיאָה דִּין בְּעֵינֵי רְפוּאָה בִּשְׁבֹּתָהּ: וְאֲמַר מִר עוֹקְבָא, מִי שְׁנִיגְפָה – שְׁנִיגְפָה וְנִחְבְּלָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, צוּמְתָהּ – מְכוּוּצָה עַל יָדֵי שְׁוֹרָה אוֹתָהּ בֵּינָן, כְּדִי לְעַצּוֹר אֶת הָדֵם, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם אִסּוּר רְפוּאָה בִּשְׁבֹּתָהּ.

הַגְּמָרָא מִבֹּרֶרֶת הָאֵם מוֹתֵר לְשִׁרְתָּהּ גַּם בְּחוּמָן: אִיבְעִיָּה לָהּ, חֵלָא מָא – מִזֶּה הָדִין לְשִׁרְתָּהּ אֶת הַמְכָּה בְּחוּמָן, אֲמַר רַב הִלֵּל לְרַב אֲשִׁי, בִּי הוּיָאָה בִּי רַב בְּהֵנָּה – כֹּאשֶׁר הִייתִי בְּבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב כְּהֵנָּה, אֲמַר – אִמְרוּ שֶׁם, חֵלָא לֹא – בְּחוּמָן אִסּוּר לְשִׁרְתָּהּ, כִּיּוֹן שְׁמִרְפָּא אֶת הַמְכָּה. אֲמַר רַבָּא, וְהֵנִי – וְאִלוּ בְּנֵי מַחְזִיא, בֵּינָן דְּמִפְּנָקִי – כִּיּוֹן שְׁחָם מַעֲוֹנִגִּים וְעוֹרֵם רַךְ, אֲפִילוּ חֲמָרָא נָמִי מְסִי לָהּ – אֲפִילוּ יָיִן שְׁהוּא חוֹק רַק קֶצֶת, קָשָׁה לְבַשֶּׁרֶם וּמִרְפָּאם כְּחוּמָן, וּלְפִיכָךְ אִסּוּר לָהֶם לְשִׁרְתָּה אֶת הַמְכָּה אֵין בֵּינָן.

רַבִּינָא אִיבְלַע לְבִי – נִדְמוּם (בֵּית) רַב אֲשִׁי, חֲזִייה דְּדִרְיָא לִיה חֲמָרָא אֲנִיגָה דְּכִרְעִיָּה – רֹאה רַבִּינָא אֶת רַב אֲשִׁי שְׁחָמוֹר דֶּרֶךְ עַל גִּב רַגְלוֹ, וְיָתִיב קָא צְמִית לִיה בְּחֵלָא – וְיוֹשֵׁב וּמִשְׁרָה אֶת רַגְלוֹ בְּחוּמָן לְכוּוּצָה, אֲמַר לִיה רַבִּינָא, לֹא סָבַר לָהּ מִר לָהּ – וְכִי אֵינָךְ סוֹבֵר דִּין זֶה דְּאֲמַר רַב הִלֵּל, חֵלָא לֹא – שְׁאוּכֵל לְשִׁרְתָּה אֶת הַמְכָּה בְּחוּמָן. אֲמַר לִיה, גַּב הָיִד וְגַב הָרַגֵּל שְׁאִינִי – שְׁנוֹנָה דִּינִם שֶׁל גִּב הָיִד וְגַב הָרַגֵּל שְׁמוֹתָהּ לְרַפְּאוּתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁמְכַתֵּם קָשָׁה וּמִסּוֹכְנָתָהּ, וּמַחֲלִילִים עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבֹתָהּ.

אֲמַר דְּאֲמַר – יֵשׁ שְׁסִיפּוֹ מַעֲשֶׂה זֶה בְּאוּפֵן אַחֵר, שְׂרִיבָא חֲזִייה דְּקָא צְמִית לִיה בְּחֵלָא – רֹאה אֶת רַב אֲשִׁי שוֹרָה אֶת רַגְלוֹ בֵּינָן, אֲמַר לִיה רַבִּינָא, לֹא סָבַר לָהּ מִר לָהּ – הָאֵם אֵינָךְ סוֹבֵר דִּין זֶה דְּאֲמַר רַבָּא, הֵנִי בְּנֵי מַחְזִיא בֵּינָן דְּמִפְּנָקִי – כִּיּוֹן שְׁחָם מַעֲוֹנִגִּים וְעוֹרֵם רַךְ, אֲפִילוּ חֲמָרָא נָמִי מְסִי לָהּ – אֲפִילוּ יָיִן מִרְפָּאם, וְאִסּוּר לָהֶם בִּשְׁבֹּתָהּ לְשִׁרְתָּה אֶת הַמְכָּה אֵין בֵּינָן, וְיָמֵר נָמִי הָא מִפְּנָק – וְהָרִי גַּם הָרַב הֵינּוּ מַעֲוֹנִגִּים. אֲמַר לִיה, גַּב הָיִד וְגַב הָרַגֵּל שְׁאִינִי – שְׁנוֹנָה דִּינִם דְּאֲמַר רַב אֲדָא בְּרַם מִתְּנָה אֲמַר רַב, מְכָה בְּגַב הָיִד וְגַב הָרַגֵּל הָרִי הֵן כְּמִכָּה שֶׁל חֵלָל – שְׁנִמְצָאָתָה בְּתוֹךְ חֵלָל הַגּוֹף שְׁחִיא מְסוֹכְנָתָהּ, וּמַחֲלִילִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשְּׁבֹתָהּ.

הַגְּמָרָא מִבִּיאָה בְּרִיתָא שְׂדֵנָה בְּעֵינֵי רַחֲצָה בְּמִקּוּמוֹת שְׂרוּחֲצִים שֶׁם לְרְפוּאָה: תֵּנִי רַבָּנִן, רוֹחֲצִים בְּמִי גֵרָר, בְּמִי חֲמָתָה, בְּמִי עֲסִיָּא בִּשְׁבֹּתָהּ, וְאִף שְׁחָמִים שֶׁם קֶצֶת מְלֻחִים וּמוֹעִילִים קֶצֶת לְרַפְּאוּתָהּ, וְכֵן רוֹחֲצִים בְּמִי מְכִירָא אֵף שְׁחָם חֲמִים, כִּיּוֹן שֶׁהִדְרֵךְ לְרוּחֹץ בָּהֶם, וְלֹא מוֹכַח שְׁעוֹשָׁה כֵּן לְרַפְּאוּתָהּ, אֲכָל לֹא בָּיִם הַגְּדוֹל, וְלֹא בְּמִי מְשָׁרָה – מִים שְׁשׁוּרִים בּו פֶּשֶׁתֶן וְדָם סְרוּחִים, שְׁאִין הִדְרֵךְ לְרוּחֹץ בְּמִי מִשְׁרָה אֲלֹא לְרַפְּאוּתָהּ, וְלֹא בְּיָמָה שֶׁל סָדוּם – בֵּים הַמְלָחָה, מִשּׁוֹם שְׁמִלּוּחַ מֵאֵד וְאֵין הִדְרֵךְ לְרוּחֹץ בּו, וּמוֹכַח שְׂרוּחֹץ בָּהֶם לְרַפְּאוּתָהּ.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה סְתִירָה מִבְּרִיתָא אַחֶרֶת עַל בְּרִיתָא זֹה: וְדִמְיָנָהּ, רוֹחֲצִים בְּמִי מְכִירָא וּבָיִם הַגְּדוֹל, אֲכָל לֹא בְּמִי מְשָׁרָה וְלֹא בְּיָמָה שֶׁל סָדוּם. קְשִׁיָּא יָם הַגְּדוֹל אֵיִם הַגְּדוֹל – קָשָׁה מִדִּין יָם הַגְּדוֹל הַמּוֹכַח בְּרִיתָא הָרִאשׁוֹנָה שְׁאוּכֵל לְרוּחֹץ בּו עַל דִּין יָם הַגְּדוֹל הַמּוֹכַח בְּרִיתָא הַשְּׁנִיָּה שְׂרוּחֲצִים בּו.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קְשִׁיָּא, הָא – הַבְּרִיתָא הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִתִּירָה לְרוּחֹץ בֵּים הַגְּדוֹל, רַבִּי מֵאִיר הִיא, שְׁאִינוּ מַחֲלֵק בֵּין יָם הַגְּדוֹל לְשֹׁאֵר יָמִים, הָא – הַבְּרִיתָא הָרִאשׁוֹנָה שְׁאוּכֵל לְרוּחֹץ בֵּים הַגְּדוֹל, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, שֶׁמַּחֲלֵק בֵּין יָם הַגְּדוֹל לְשֹׁאֵר יָמִים.

הַגְּמָרָא מִבִּיאָה אֶת מַחֲלוקַת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה: קוֹדֵם לְדַבְּרֵי הַמְּשֵׁנָה יֵשׁ לְבֹאֵר שְׁלֹגְבִי שְׁנֵי דְבָרִים חֲלוּקִים דִּין מַעֲיָן מִמְּקוֹה. א. שְׁמִי הַמַּעֲיָן הֵם 'מִים חַיִּים', וְכֹשֶׁרִים לְטַבִּילָתָהּ זָב, וְלִזְהוּתָהּ דָּם צִיפּוֹר מְצוּרָה, וּלְקִידּוּשׁ הֵם חַיִּים, שְׁכָל אֵל צְרִיכִים 'מִים חַיִּים', אֲבָל מְקוֹה אֵינוּ כֹּשֶׁר לְכָל אֵל, מִשּׁוֹם שֶׁאֵין מִימֵינוּ 'מִים חַיִּים'. ב. שְׁמַעְיָן מְטַהֵר אֶת הַטּוֹבָלִים בּו אֵף כֹּאשֶׁר מִימֵינוּ וְזוֹחִלִים וּמְקַלְחִים, שְׁכֵן דְּרַכּוֹ שֶׁל הַמַּעֲיָן לְזַחֲלוֹ, וְאִילוּ מְקוֹה מְטַהֵר רַק כֹּאשֶׁר הַמִּים שִׁבְתוּכּוֹ מְכוֹנְסִים וְעוֹמְדִים אֲבָל לֹא כִּשְׁהֵם זוֹחִלִים.

דְּתֵנִי (פֶּרֶה פ"ח מ"ח, מִקְאוֹת פ"ה מ"ד), כָּל הַיָּמִים שֶׁבְּעוֹלָם בְּמִקְוֹתָהּ, כְּלוֹמֵר, תּוֹרַת מְקוֹה עֲלֵיהֶם וְלֹא תּוֹרַת מַעֲיָן לְגַבִּי שְׁנֵי הַיָּמִים שְׁמַעְיָן חֲלוּקִים מִמְּקוֹה. א. שְׁכָל הַיָּמִים אֵין לָהֶם דִּין 'מִים חַיִּים'. ב. שְׁחָמִים שְׁבִים כֹּשֶׁרִים לְטַבִּילָה רַק אִם הֵם מְכוֹנְסִים וְעוֹמְדִים כְּמִקְוֹה וְלֹא כֹּאשֶׁר הֵם זוֹחִלִים כְּמַעֲיָן, שְׁנֵי אֲמַר (בְּרַשִׁית א') 'לְמִקְוֹת הַיָּם קָרָא יָמִים', הַכְּתוּב קָרָא יָמִים 'מִקְוֹה', לְפִיכָךְ, כָּל הַיָּמִים שֶׁבְּעוֹלָם תּוֹרַת מְקוֹה עֲלֵיהֶם לְכָל דִּינֵיהֶם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, יָם הַגְּדוֹל – יָם אֲוִקִּינוֹס בְּלִבָּד הָרִי הוּא בְּמִקְוֹה שְׁאִינוּ מְטַהֵר בּוּחֲלִין וְאֵין לוֹ דִּין מִים חַיִּים, שְׂרָק עֲלֵיו נִאֲמַר הַפְּסוּק 'לְמִקְוֹת הַיָּם קָרָא יָמִים', שְׁשֵׁם נִקּוּל כָּל הַיָּמִים בְּמַעֲשֶׂה בְּרַשִׁית, אֲבָל שְׁאֵר יָמִים הָרִי הֵם כְּמַעֲיָן, וְלֹא נִאֲמַר 'יָמִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, שֶׁשְׁמַעְיָן כָּל הַיָּמִים, אֲפִלּוּ מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ בּו מִינֵי 'יָמִים הַרְבֵּה', שְׁכָל הַנַּחֲלִים הוֹלִכִים אֶל הַיָּם הַגְּדוֹל.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַיָּמִים וְיָם הַגְּדוֹל בְּכֻלָּם מְטַהֲרִין בּוּחֲלִין כְּמַעֲיָן, מִפְּנֵי שֶׁדְּרַכָּם בּוּחִילָה כְּמַעֲיָן, שְׁכֵן דֶּרֶךְ הַנַּחֲלִים לְזַחֲלוֹ אֶל הַיָּמִים, וּפְסוּלִים לְזָבִים וְלְמַצְוֵרָעִים וְלְקִנְיָשׁ בָּהֶן מִי חֲטָאָתָהּ, כִּיּוֹן מְקוֹה, שְׁאִין לָהֶם דִּין מִים חַיִּים, לְפִי שֶׁהַכְּתוּב קָרָא 'מִקְוֹה'. וְאִם כֵּן רַבִּי מֵאִיר שְׁאִינוּ מַחֲלֵק בֵּין יָם הַגְּדוֹל לְשֹׁאֵר יָמִים וְסוֹבֵר שְׁדִין אֶחָד לְכָל הַיָּמִים, יִסְבּוֹר שְׂרוּחֲצִים בִּשְׁבֹּתָהּ בֵּים הַגְּדוֹל כֹּאשֶׁר הַיָּמִים, וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁמַּחֲלֵק בֵּין יָם הַגְּדוֹל לְשֹׁאֵר יָמִים יִסְבּוֹר שְׁאוּכֵל לְרוּחֹץ בִּשְׁבֹּתָהּ בֵּים הַגְּדוֹל.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה מִזֶּה הַדְּמִיוֹן בֵּין הַמַּחֲלוקַת לְעֵינֵי מְקוֹה לְאִסּוּר רַחֲצָה בָּהֶם בִּשְׁבֹּתָהּ מִפְּנֵי שְׁמִרְפָּאִים: מִתְּקִיף לָהּ רַב נְחֵמָן בְּרַב יִצְחָק,

אִימור דְּפִלְגִי – יכולים אנו לומר, שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה
אם הים הגדול הוא כשאר ימים, הוא דווקא לְעֵנִי מוֹמָאָה וְיַהֲרֵרָה,
משום שנחלקו בפירוש הפסוק קָרָא יָמִים, אבל לְעֵנִי שִׁפְתָּה, אם
מותר לרחוץ בים הגדול משום רפואה, מִי שִׁמְעַת לָהּ – האם שמעת
שנחלקו.

הגמרא מתרצת תירוץ אחר על הסתירה: אֵלָּא אִמְרַהּ רַב נַחֲמָן בַּר
יִצְחָק, לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא האוסרת לרחוץ בים הגדול עוסקת
באופן דְּאִישְׁתְּהִי – ששוחה במים, ומוכח שעושה כן לרפואה, הָא –
הברייתא המתירה לרחוץ בים הגדול עוסקת בְּדִלָּא אִישְׁתְּהִי – שאינו
שוחה, אלא רוחץ ויוצא מיד, ולפיכך מותר שאינו נראה כרוחץ
לרפואה.

הגמרא מקשה על תירוץ זה: בְּמֵאֵי אִוְקִימָתָא לְבִתְרִייתָא – במה
העמדת וביארת את הברייתא האחרונה המתירה לרחוץ בים הגדול,
דִּלָּא אִישְׁתְּהִי – באופן שאינו שוחה במים, אִי דִּלָּא אִישְׁתְּהִי – אם
מדובר באופן שאינו שוחה מדוע אסרה הברייתא לרחוץ במי משרה,
הרי אם אינו שוחה אִפִּילוּ בְּמֵי מִשְׁרָה נִמִּי – גם מותר לרחוץ,
דִּהֲתִנָּא, רוֹחֲצִין בְּמֵי מִבְּרִיא וּבְמֵי מִשְׁרָה וּבְמֵי שֶׁל קֳדוּם, וְאִם
עַל פִּי שֵׁשׁ לֹא חֲטָטִים [פ-צעים] בְּרֵאשׁוֹ, ונראה שרוחץ משום
רפואה. בְּמָה דְּכָרִים אִמְרוּרִים שְׁמוֹתָ לְרוֹחוֹץ בָּהֶם, שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחֲוֶה,
אֲבָל נִשְׁתַּחֲוֶה אֲסוּר. הרי שאם אינו שוחה במים מותר לרחוץ אפילו
במי משרה, אם כן לא ניתן להעמיד את הברייתא האחרונה שהובאה
לעיל (ע"א) באופן שאינו שוחה במים, שהרי הברייתא היא אוסרת
לרחוץ במי משרה.

הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אֵלָּא שְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת עוֹסְקוֹת שְׁשׁוּחָה
בְּרַחֲצִינָה, וְיָם הַגָּדוֹל אֵינֶם הַגָּדוֹל לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא המתירה
לרחוץ בים הגדול עוסקת כשרוחץ בְּיָפִין שָׁבוּ – במים היפים שבים
הגדול שאינם מלוחים כל כך, שהדרך לרחוץ בהם בחול ואינו ניכר
שרוחץ לרפואה, על כן מותר אפילו לשחות בהם, הָא – הברייתא
האוסרת לרחוץ בים הגדול עוסקת כשרוחץ בְּרָעִים שָׁבוּ – במים
הרעים שבים הגדול שהם מלוחים כל כך עד שמוכח שרוחץ
לרפואה, על כן אסור לשחות בהם.

הגמרא מבארת מדוע לא קשה מבריייתא זו שמתירה לרחוץ במי
משרה על הבריייתות לעיל (ע"א): מִי מִשְׁרָה אִמִּי מִשְׁרָה נִמִּי לֹא
קָשְׁיָא – גם לא קשה מבריייתא זו המתירה לרחוץ במי משרה, על
הבריייתות המובאות לעיל (ע"א) האוסרות, כי יש לתרץ, הָא –
הבריייתות האוסרות עוסקות בְּדִאִישְׁתְּהִי – באופן שהוא שוחה במים,
שמוכח שרוחץ לרפואה, שהרי המים עכורים, וְהָא – הברייתא
המתירה עוסקת בְּדִלָּא אִישְׁתְּהִי – שאינו שוחה במים ולא מוכח
שרוחץ לרפואה.

משנה

המשנה עוסקת בדיני אכילת מאכל לרפואה בשבת: אֵין אוֹכְלִין
אִיּוֹבִין [מִן אוֹזֹב] בַּשַּׁבָּת, לִפִּי שְׁאִינוּ מֵאֲכָל בְּרִיאִים, וניכר
שאוכלו לרפואה, אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֶר וְשׁוֹתָה אֲבוּבְרוּאָה, אף
שהם מרפאים, כיון שגם דרך הבריאים לאכול ולשתות אותם. כָּל
האוֹכְלִין שֶׁהֶם מֵאֲכָל בְּרִיאִים, אוֹכֵל אֲדָם לְרִפּוּאָה, וְכָל הַמִּשְׁקִין
שׁוֹתָה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים וְכֹסֶם עֵינָרִין – משקה שכותשים לתוכו
עיקרי ירקות ובשמים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹעִילִים לִירֻקָּה – לחול של ירקון
ואינם משקה בריאים וניכר ששותה לרפואה, אֲבָל שׁוֹתָה הוּא מִי
דְקָלִים לְצִמְאון, אם אינו חולה, וְכֹף שֶׁמֶן עֵינָרִין – שמן עם עיקרי
בשמים וירקות שֶׁלֹּא לְרִפּוּאָה.

גמרא

הגמרא מבארת מהו איזביון: אִמְרַהּ רַב יוֹסֵף, אֹזֹב שְׁכֶשֶׁר לְהוֹאָה עַל
טְמֵא מַת, הוּא אֲבִרְתָּהּ בַּר הַמֶּנֶּ – מִן אוֹזֹב שֶׁגִּדַּל בַּמָּקוֹם גַּמִּי וְהִינֵנּוּ,
סוּף שֶׁגִּדַּל בְּשֶׁפֶת הָאֲגָס, וְאִיּוֹבִין הַמּוֹבָא בַּמִּשְׁתַּנָּה, הוּא אֲבִרְתָּהּ בַּר
הַיֶּנֶג – מִן אוֹזֹב שֶׁגִּדַּל בֵּין הַקְּרָצִים.

דעה אחרת מהו אוזב: עוֹלָא אִמְרַהּ, אוֹזֹב הוּא מְרִירָא חִינְרָא – מִן צִמְתָּ.
עוֹלָא אִקְלַע לְבִי – הוֹדְמָן לְבֵית רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אִיתֵּנו
לְקַמְיָה – הִבִּיאוּ לִפְנֵינוּ מְרִירָא חִינְרָא, אִמְרַהּ עוֹלָא, הִינֵנו אוֹזֹב דְּכְתִיב
בְּאִיּוֹרֵיתָא שְׁכֶשֶׁר לְהוֹאָה.

דעה נוספת מהו אוזב: רַב פְּפִי אִמְרַהּ, אוֹזֹב הוּא שׁוּמְשׁוּק.
הגמרא מביאה ראיה לרב פפי: אִמְרַהּ רַב יְרֵמְיָה מְדִיפְתִּי, בְּנוֹתִיָּה
דְּרַב פְּפִי מְסַתְּבָרָא – מִסְתַּבֵּר כִּדְבָרֵי רַב פְּפִי, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה (פּרָא פִּיא)
(מִטָּ), מְצִוֵּת הוּאָה בְּאֹזֹב, שִׁדְּחִי בּו שְׁלִשָּׁה קָלְחִין – שְׂרָשִׁים, וְכִהֵן
שְׁלִשָּׁה נְבָעוּלִין – קִנִּים דְּקִים, וְשׁוּמְשׁוּק הוּא דְּמִשְׁתַּכְּחָא חֲבִי – וְרַק
בְּשׁוּמְשׁוּק נִמְצָא כֵּן שֵׁשׁ בּו שְׁלִשָּׁה גִבְעוּלִים, וּמוֹכַח שְׁשׁוּמְשׁוּק הוּא
האוֹזֹב הַכֶּשֶׁר לְהוֹאָה.

שנינו במשנה, שאין אוכלין איזביון בשבת, משום שאוכלים אותו
לרפואה. הגמרא מבררת מה מרפא האיזביון: לְמֵאֵי אֲכָלִי לִיָּה –
לאיזו רפואה אוכלים את האיזביון. משיבה הגמרא: לְקוֹקְאִינִי –
לתולעים שבבני מעיים. בְּמֵאֵי אֲכָלִי לִיָּה – עם מה אוכלים אותו,
בְּשִׁבְעֵי תַמְרֵי אוֹיִבְמָתָא – עם שבעה תמרים שחורים. מֵמֵאֵי הוּיָא – ממה
מוצאים תולעים במעיים. מִקְּמִיחָא דְשַׁעְרֵי (בְּמִנָּא) דְּחִלְיָה
עָלֶיהָ אֲרָבְעִין יוֹמִין – מאכילת קמח שעורים שעבר עליהם ארבעים
יום מטחינתם.

שנינו במשנה: אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֶר.
הגמרא מבארת מהו יועזר: מֵאֵי [מהו] יוֹעֵזֶר. משיבה הגמרא: שׁוֹתֵנָךְ
– מִן נִעְנַע. לְמֵאֵי אֲכָלִי לָהּ – לאיזו רפואה אוכלים אותו. לְאִרְקָתָא
– לתולעים שבכבד. בְּמֵאֵי אֲכָלִי לָהּ – עם מה אוכלים אותו. בְּשִׁבְעֵי
תַמְרֵי חִיּוֹרְתָא – עם שבעה תמרים לבנים. מֵמֵאֵי הוּיָא – ממה
נוצרים התולעים בכבד. מֵאִוְמָצָא (וּמֵאֵי) אֲלִיבָא רִיקָנָא – מאכילת
בשר שנצלה על גבי גחלים קודם אכילה כשהקיבה ריקה. וּמִבִּישְׁרָא
שְׁמָנָא – או מבשר שמן אֲלִיבָא רִיקָנָא. וּמִבִּישְׁרָא דְתוֹרָא – או מבשר
שור אֲלִיבָא רִיקָנָא. מֵאִוְמָנוּא – או מאגוז אֲלִיבָא רִיקָנָא. וּמִנִּירֵי
דְרוּבָא – או מולובי תילתן אֲלִיבָא רִיקָנָא, וּמִשְׁתֵּי מֵאֵי אֲבִתְרִיהוּ
– וכאשר שותה מים לאחר שאכל אחד מדברים אלו קודם האכילה.
הגמרא מביאה רפואות נוספות לתולעים בכבד: וְאִי לֹא – ואם אין לו
פּוֹתֵנָךְ, או שאכל ולא נרפא, לִיבְלַע תַּחְלִי חִיּוֹרְתָא – יבלע שחללים
ומִן מֵאֲכָל לְבָנִים. וְאִי לֹא, לִיָּתִיב בְּתַעֲנִיתָא – ישב בתענית, וְלִיָּתִי
בִּישְׁרָא שְׁמָנָא וְלִישְׁרֵי אֲגוּמִרֵי – ויביא בשר שמן ויניח על הגחלים,
וְלִיָּמִין נְרָמָא – וימצוץ אבר מאותו בשר, שִׁינָא הַשּׁוֹמֵן לִפִּי, וְלִיָּמִין
חֶלָא – וישתה חומץ. וְאִיבָא דְאִמְרֵי – ויש אומרים, שֶׁחֶלָא לֹא – לא
ישתה חומץ, מִשּׁוּם דְּקָשִׁי לְכַבְדָּא – שהחומץ קשה לכבד.

וְאִי לֹא, לִיָּתִיב נִירְדָא דְאִסְנִיתָא – יביא קליפה שגרדה מן עץ הסנה,
דְּנִירְדָא מְעִילָא לְתַתָּא וְלֹא מֵתַתָּא לְעִילָא – שגרדה מן העץ
מלמעלה כלפי מטה, שאם יקח קליפה שגרדה מלמטה למעלה,
דִּילְמָא נִפְקָא אִיָּדִי שׁוּמִיָּה – שמא יצאו התולעים דרך פיו, כֵּשֶׁם
שִׁגִּיר מֵהַסֵּנֶה מִלְמַטָּה, וְלִישְׁלִיקָה בְּשִׁיכְרָא בִּי שִׁיכְבִּי –
וישלוך הקליפה בשיכר בזמן בין השמשות, וְלִמְחָר, נִסְכְּרִינֵן לְנִסְכִּין
דִּידִיָּה וְלִישְׁתֵּי – יסתום נחיריו כדי שלא יריח, שהריח קשה לו,
וְשִׁתָּה, וְכִי מִפְּנֵי – וכאשר נפנה לצרכיו, מִפְּנֵי אִפְשִׁיחָה דְרִקְלָא –
יפנה במקום שנקצץ הדקל.

שנינו במשנה: וְשׁוֹתִין אֲבוּבְרוּאָה.
הגמרא מבארת מהו אבוברואה: מֵאֵי – מהו אֲבוּבְרוּאָה. משיבה
הגמרא: חוּמְטִרְיָא. מֵאֵי חוּמְטִרְיָא. חוּמְטִרָא דְחִידָא – מִן עֵץ הַגִּדֵל
יחידי בלא ענף ושולקים אותו במים. לְמֵאֵי עֲבָדִי לָהּ – לאיזו רפואה
עושים זאת. לְגִילּוּיָא – לשותה מים מגולים וירא שמא שתה מהם
נחש. וְאִי לֹא – ואם אין לו מִן עֵץ זֶה או שעשה כן ולא הועיל לו,
לִיָּתִי חֲמִשָּׁא בְּלִילִי – יביא חמשה ורדים, וְחֲמִשָּׁא בּוֹסְתָא דְשִׁיכְרָא
– וחמש כוסות שיכר, וְנִישְׁלֹקִינָהּ בְּהִידֵי דְרִירֵי עַד דְּקִיָּימָא אֲנַפְקָא
וְנִישְׁתֵּי – וישלם יחד עד שיעמוד על רביעית הלוג, וישתה אותו.
אִימִיָּה [אִמּוֹ] דְּרַב אֲחֵדְבִּי בַר אִמִּי, עֲבָדָה לִיָּה לְהוֹאָה נְכָרָא –
עשתה לאדם אחד שותה מים מגולים, חֵד בְּלִילָא, וְחֵד בּוֹסְתָא
דְשִׁיכְרָא – ורד אחד וכוס שיכר אחת, שִׁלְקָה, וְאִישְׁקִיתָהּ – והשקתה

1 אותו וְשִׁנְרָא תַנּוּרָא וְגִרְפָּתִיהּ – והסיקה תנור וגרפה אותו
2 מגחלים כדי שיצטנן קצת, וְאוֹתְבִיתִיהּ לְכִינָתָא בְּגוּוּיָהּ – והניחה
3 לבניה בתוכו, כדי שישב עליה ולא יכזה, וְנִפֶּק בְּהוּצָא יֶרְקָא –
4 והקיא אותו אדם את הארס שבלע, והיה נראה כעלה של לולב ירוק.
5 הגמרא מביאה רפואות נוספות לשותה מים מגולים: רַב אֱוִיָּא אָמַר,
6 השותה מים מגולים, ישתה רְבִיעֵתָא דְחֻלְבָּא מַעֲיוּא חִיּוּרְתָּא –
7 רביעית חלב מעז לבנה.
8 רַב הוּנָא פֶּרִי יְהוּדָה אָמַר, מי ששתה מים מגולים, לִיְיָתִי אֶתְרוּנָא
9 חֲלִיתָא – יביא אתרוג מתוק, וְלַחֲיִיקָהּ וְלִימְלִיָּה דּוּכְשָׁא – ויחקוק
10 בתוכו, וימלא בו דבש, וְלוֹתְבָהּ בִּי מִלְּלֵי דְנוּרָא וְלִיכְלִיהּ – ויניח את
11 האתרוג על גבי גחלים לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש ויאכלנו.
12 רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מי ששתה מים מגולים, ישתה מִי רְגֵלִים בְּנֵי
13 אֲרַפְעִים יוֹם – שעברו עליהם ארבעים יום. בְּרוּיָנָא לְיוּפּוּרָא – כוס
14 קטנה מאד מאותם מי רגלים ישתה מי שנשכתו צירעה, ויתרפא,
15 רְבִיעֵתָא לְעֻקְרָבָא – רביעית לוג ישתה מי שעקצו עקרב, פִּלְגָּא
16 רִיבְעָא לְגִילּוּיָא – חצי לוג למי ששתה מים מגולים, רִיבְעָא אִפִּילוּ
17 לְכֻשְׁפִּים מַעְלוּ – לוג שלם מועיל אפילו לכשפים.
18 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲנִיגְרוֹן – מי שלקות של תרדין, וְאִבְנָנֵר – מי שלקות
19 של מין עשב הנקרא בנגרי, וְתִירֵיקָה – צרי, מַעְלוּ בֵּין לְגִילּוּיָא בֵּין
20 לְכֻשְׁפִּים – מועיל בין למי ששתה מים מגולים ובין לכשפים.
21 הגמרא מביאה רפואות לניזוק מנחש: הָאִי מֵאן דְּכָלַע חִיּוּיָא – מי

22 שבלע נחש, לֹכְלִיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִלְחָא – יאכילו אותו כשות במלח,
23 וְלִירְהֻטִיהּ תִּלְתָּא מִלִּי – ויריצו אותו שלשה מיל. רַב שִׁימִי פֶּרִי אֲשִׁי,
24 חֲזוּיָהּ לְהָהוּא גִבְרָא דְכָלַע חִיּוּיָא – ראה אדם אחד שאכל נחש,
25 אִידְמִי לִיהּ כְּפָרְשָׁא – נדמה בפניו רב שימי בר אשי כפרש שתופס
26 אנשים ומייסרם, אוֹכְלִיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִלְחָא – האכילו רב שימי בר
27 אשי כשות במלח, וְאִרְהֻטִיהּ קָמִיהּ תִּלְתָּא מִלִּי – והריצו לפניו
28 שלשה מיל, וְנִפֶּק מִיְיָהּ גּוּפִי גּוּפִי – ויצא הנחש ממנו חתיכות
29 חתיכות, שהפחד והמרוצה והכשות מתישים את כוחו ומתחמם, ומת
30 הנחש בתוכו.
31 אִיבָא דְאִמְרִי, שֶׁרַב שִׁימִי פֶּרִי אֲשִׁי עֲצָמוּ כָלַע חִיּוּיָא [נחש] אֶתָּא –
32 בא אליהו, אִידְמִי לִיהּ כְּפָרְשָׁא – נדמה בפניו אליהו כפרש, אוֹכְלִיהּ
33 כְּשׁוּתָא בְּמִלְחָא – האכילו כשות במלח, וְאִרְהֻטִיהּ קָמִיהּ תִּלְתָּא
34 מִלִּי – והריצו לפניו שלשה מילים, וְנִפֶּק מִיְיָהּ גּוּפִי גּוּפִי – ויצא
35 הנחש ממנו חתיכות חתיכות.
36 הָאִי מֵאן דְּטָרְקִיהּ חִיּוּיָא – מי שנשכו נחש, לִיְיָתִי עוּפְרָא דְחֻמְרָא
37 חִיּוּרְתָּא – יביא עובר ממעי חמורה לבנה, וְלִיקְרָעִיהּ וְלוֹתְבִיהּ עֵילּוּיָהּ
38 – ויקרענו ויניחו עליו את העובר. וְהָנִי מִלִּי – דברים אלו שאמרנו
39 שהעובר מועיל לרפואתו אינם אלא דִּלָּא אִישְׁתַּכַּח טְרָפָה – שהאם
40 לא נמצאת טריפה.
41 הגמרא מביאה מעשה מענין רפואה זו: הָהוּא